

Ганка Цветанова

Институт за социолошки и политичко правни истражувања
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје
ganka968@yahoo.com

ПОСТУЛАТИТЕ НА МАКЕДОНСКОТО НАЦИОНАЛНО ДВИЖЕЊЕ ВО ДЕЛАТА НА КРСТЕ ПЕТКОВ МИСИРКОВ

Вовед

Крсте Петков Мисирков е еден од најзначајните македонски преродбеници поборници на идејата за издвојување на Македонците во посебен етнокултурен ентитет или, како што во своите дела ја нарекува, народност. Со широк опсег на научни познавања и интереси, тој бил еден од најкомплетните и најистакнатите слависти во своето време, историчар, фолклорист и етнограф кој ја составил првата етнографска пописна статистика¹ во која Македонците се влезени со своето национално име.² Како врвен интелектуалец, но и публицист, издавач и редактор на повеќе научни списанија, Мисирков во суштина ги поставил основните постулати на македонското национално движење. Оттука, се смета за еден од најзначајните и најзаслужните дејци за македонското национално осознавање и за градењето на македонската национална свест. Творел на македонски, руски и бугарски јазик, потпишувајќи се со своето име и презиме, но и со псевдонимот К. Пелски.

Неговата книга *За македонскиџе работџи*, објавена во 1903 година (Ристовски 1991), содржи пет расправи³ на теми од областа на публицистиката и историјата. Во оваа книга тој се занимава со ма-

¹ На оваа тема во 1905 год. во списанието „Вардар“, Мисирков објавил напис со наслов „Список на села од Јужна Македонија (Пазарцко, Солунцко, Гевгелицко и Кукушко)“:

https://www.scribd.com/fullscreen/47038128?access_key=key-bjpicwudrkml1sgmnh

² За повеќе види кај Ристовски (1996).

³ Што направивме и што треба да правиме во иднина; Има ли потреба за македонски национални научно-литературни друштва; Националниот сепаратизам: земјиштето на кое се има развиено и ќе се развива за напред; Составувала ли, составува ли и може ли Македонија да составува одделна географска и политичка единица; Неколку зборови за македонскиот литературен јазик.

кедонското прашање презентирајќи ги неговите политички, научни и теоретски ставови за посебноста на македонскиот етнокултурен идентитет, македонското чувство за припадност, стандардизацијата на македонскиот јазик и за потребата од формирање посебна македонска политичка единица. Според зборовите на Ернест Н. Дамијанопулос (2012: 71), во оваа книга првпат е изложено едно сеопфатно гледиште, за тоа *кои се Македонциите* и за нивната легитимност како посебна етничка група со аспирации за политичка автономија:

Иако беше забранета, книгата доби исклучително негативна критика во Софија, па, оттука, имаше мало влијание непосредно по нејзиното објавување. Сепак, во тоа време, таа беше препознаена како идеолошка, ако не и историска/политичка основа на македонскиот идентитет, а неговото влијание меѓу интелегенцијата се зголемуваше со текот на времето (Damianopoulos 2012: 71).

Преку неговиот богат публицистички опус, Мисирков ги испишал контурите на политичкиот проект за создавање на македонската нација и за нејзиното осамостојување во посебна политичка единица, притоа поставувајќи ги основните постулати на македонското национално движење.

Во рамките на овој труд, постулатите на македонското национално движење поставени во делата на Крсте П. Мисирков ќе бидат разгледани преку примената на модернистичките теориски поставки за нацијата и национализмот според кои нацијата претставува социјална конструкција којашто се темели на чувството на заедничка припадност кон одредена историска, културна и јазична заедница и којашто настанала како резултат на одредени историски, општествени и политички трансформации. Во таа смисла, ќе бидат опфатени следните аспекти во процесот на создавањето на нацијата:

- Улогата на стандардизираниот литературен јазик;
- Значењето на високата кодифицирана култура;
- Улогата на културните елити;
- Самостојната политичка единица (држава) како начин и предуслов за отелотворување на нацијата.

1. Модернистички теории за нацијата

*Qu'est-ce qu'une nation?*⁴ е насловот на историското предавање на Ернест Ренан, одржано на 11 март 1882 год. на Сорбона. За Ренан, нацијата е духовен принцип кој се темели на две нешта: едното е минатото, другото е сегашноста. Едното од нив е поседувањето на заед-

⁴ Што е нација?

ничко богато наследство на спомени; другото е сегашната согласност, желбата за заеднички живот и волјата да се продолжи да се инвестира во заеднички стекнатото наследство:

...Нацијата, како и индивидуата, е резултат на повеќегодишни напори во минатото, жртви и преданија. Од сите култови, тој на предците е најлегитимен: нашите предци нè направија она што сме. Херојското минато на великани и слава е општествениот капитал врз кој почива националната идеја. Ова се основните услови да се биде народ: да се има заедничко славно минато и желба да се продолжи во сегашноста; заеднички создадени големи работи и желба тоа да се направат повторно... Така, националното единство почива на заедничкото сеќавање на славното минато и заедничката амбиција за понатамошни достигнувања.

Неговите гледишта извршиле силно влијание во развојот на понатамошните теориски концепции за нацијата и национализмот, особено кај оние теоретичари кои живееле и твореле кон крајот на 20 век и припаѓаат на т.н. *модернистичка* школа на национализмот.

Модернизмот, теориски правец кој се занимава со прашањето за нацијата и национализмот, се појавил како реакција на примордијализмот според којшто нациите претставуваат биолошки, односно природни феномени чиито корени се наоѓаат во дамнешната историја и времиња. Сосема спротивно на примордијалистичките толкувања за настанокот на нацијата, модернистите гледаат на нацијата како на суштински модерен феномен и историска конструкција што настанала како резултат на појавата на општествените, политичките и технолошките процеси кон крајот на 18 век:

Заеднички именител на овие исклучително разновидни студии е поврзаноста на генезата на нациите со Француската револуција и третирањето на нацијата како нуспроизвод на големите општествени процеси како што се: развојниот капитализам, индустријализацијата и секуларизацијата и подемот на бирократската држава (Kurczewska 2000: 27).

Во делото *Теории на национализмот: критички вовед*, авторот Умут Озкиримли (Özkirimli 2000: 8; 86) прави поделба на модернистичките теории во три категории. Во првата категорија ги вбројува оние теориски поставки чии автори, како клучни во процесот на создавањето на нацијата, ги нагласуваат економските трансформации, во втората, оние кои се фокусираат на политичките и, конечно во третата, оние кои се осврнуваат на социјалните и културните трансформации. Без разлика, во согласност со сите три категории, нациите се сметаат за историски и општествено формирани конструкции.

Како најзначајни претставници на модернистичката школа за нацијата и национализмот се сметаат Бенедикт Андерсон, Ернест Гелнер, Ерик Хобсбаум, Мирослав Хрох и други, кои живееле и твореле кон крајот на 20 век. Според овие теоретичари нацијата претставува: *1. социјална конструиција од поновата светска историја која настанува по нив на политички и општествени инженеринг како резултат на 2. заедничкото минало и колективната меморија на заедницата и 3. волјата на припадниците на заедницата да живеат и да создаваат заеднички како во сегашността така и во иднината.*

Нацијата како социјална конструиција. За Ернест Гелнер (2001: 72–73) нациите претставуваат социјални конструкции и ентитети кои не постоеле отсекогаш. Нациите не се впишани во природата на нештата, ниту, пак, претставуваат политичка верзија на доктрината за природните видови, за разлика од културите кои навистина постојат и честопати се суптилно групирани. Волјата ја смета за важен фактор во формирањето на повеќето големи и мали *заедници* во коишто живеел човекот во текот на целокупната историја на човештвото. Оттука, во своите две *привизорни дефиниции* за нацијата, тој ги посочува културата и волјата:

1. Двајца луѓе ѝ припаѓаат на иста нација доколку и само доколку споделуваат иста култура, при што културата значи систем на идеи, знаци, асоцијации и начини на однесување и комуницирање.
2. Двајца луѓе ѝ припаѓаат на иста нација доколку и само доколку се препознаваат еден со друг како припадници на истата нација. Со други зборови, нациите го прават човекот; нациите се артефакт на човековите убедувања, лојалноста и солидарноста. Една група луѓе (на пример, жители на определена територија или група што зборува определен јазик) станува нација, ако и кога членовите на таа категорија ќе си признаат едни на други определени заемни права и должности врз основа на нивното заедничко членство во неа (Гелнер 2001: 13).

И според согледувањата на Ерик Хобсбаум, нациите се создаваат и израснуваат преку општествен инженеринг, односно преку национализмот кој е во состојба да ги трансформира старите култури, повторно да ги открие или, обратно, да ги избрише (Hobsbawm & Ranger 1983: 1). За него, нациите се социјален ентитет кои му припаѓаат на посебен и историски понов период. Како повеќето сериозни истражувачи, Хобсбаум *нацијата* не ја сфаќа како примарна, ниту, пак, како

неменлива социјална целина, туку како двоен феномен, главно, конструиран одозгора и кој не би можел да биде разбран ако не се анализира одоздола, во смисла на сфаќањата, надежите, желбите, волјата и интересите на припадниците на заедницата (Hobsbawm 1990: 10). Оттука, нацијата не би можела да настане ако претходно, кај припадниците на заедницата, не постоело чувство на заедничка културна, историска или јазична припадност, од што, пак, произлегува и нивната волја да пристапат кон реализација на политичкиот проект наречен *нација*. Со други зборови, *нацијата* претставува континуитет на еден историски колективитет (културен, јазичен) обединет околу чувството за заедничка припадност и волјата да се пристапи кон реализација на политичкиот проект за создавање на нацијата.

Доминик Шнапер (2003: 32) во нејзиното дело *Заедница на граѓани*, вели дека нацијата не е дадена еднаш засекогаш. Таа е плод на еден процес на интеграција во вистинската смисла на зборот и таа ја дефинира како политички организирана заедница. Во процесот на формирањето на нациите не смее да се занемари улогата на чувствата и на волјата, ниту, пак, идејата и идеалот за сувереност на народот, стремежите на луѓето за рамноправност и нивната волја да го потврдат своето достоинство:

Внатре, во посебната национална заедница индивидуите го создале својот, индивидуално и колективно неразделив, идентитет. Секое чувство на припадност, секоја колективна идеја може да биде производ на една долга заедничка историја. Таа не се раѓа од една одлука, колку и да е пожелна или разумна, која би подразбирала дека може да се изгради колективен идентитет поаѓајќи од една табула раза. Интелектуалното прифаќање на апстрактните принципи – човекови права, почит кон правната држава – не би можело барем во блиска иднина да ја замени политичката и чувствителната мобилизација што ја поттикнува интегриоризацијата на националната традиција (Шнапер 2003: 73).

Иако истакнува дека нацијата е секаде историска конструкција, Шнапер, сепак, посочува дека овој феномен не е директен производ на историјата или политички изум, туку е заемка во антрополошка смисла. Ако се земат предвид антрополошките премиси според кои културата е динамика заснована на размена, на позајмување и реинтерпретација на културните ентитети. Оттука, позајмена не значи и нужно вештачка во пејоративна смисла на зборот (Шнапер 2003: 101).

Во духот на антропологијата, Бенедикт Андерсон ја предлага дефиницијата за нација како *замислена политичка заедница*, бидејќи припадниците, дури и на најмалата нација, нема никогаш да ги запознаат повеќето свои сонародници, да ги сретнат или барем да слуш-

нат за нив, иако во свеста за секој од нив живее сликата за нивно заедништво. Заедниците треба да се разликуваат, не по нивната лажност/автентичност, туку по стилот во кој тие се замислени (Андерсон 1998: 19–21). Или, со други зборови, според карактерот на врската што ги обединува нејзините членови.

Како резултат од повеќегодишните проучувања на процесот на создавањето на нацијата, овие теоретичари – независно еден од друг – дошле до некои заемни сознанија, според кои, покрај чувството на заедничка припадност кон одредена културна и јазична заедница, и неколку други фактори имаат клучна улога во процесот на создавањето на нацијата. Тоа се: 1. *сѐ стандардизираниите литературни јазици*, односно печатените јазици како што ги нарекува Бенедикт Андерсон во неговото дело *Замислени заедници* (1998); 2. *високата култура*, во смисла на кодификувани и стандардизирани култури, засновани врз писменост и образование, наспроти оние, народните, усни или фолклорни култури, и 3. *самостојната ѝолиитичка единица*, или, поточно, *модерната држава*.

Сѐ стандардизирани јазици. Според теоријата на Андерсон (1998), контурите на национализмот, како феномен што датира од поновата светска историја, започнале да се исцртуваат во оној момент кога *сѐ старите светите јазици* – латинскиот, грчкиот и хебрејскиот – биле принудени на еднаква онтолошка основа да се измешаат со *ѝлебејскојто мноштво од колоквијални јазици*. Па така, бидејќи ниту еден јазик веќе не му *ѝријаѓал на Бога* и сите јазици споделувале еден заеднички световен статус, тие станале еднакво вредни за учење и за почит од страна на оние што ги зборувале и на кои им биле мајчин јазик и, се разбира, на читателите, што довело до дополнителна деградација на *сѐ старите јазици* од страна на пазарот на печатарскиот капитализам. Кон средината на 18 век доаѓа до појава на сѐ помасовно создавање и печатење на нови граматика, речници и студии за историјата и потеклото на одделни јазици. Оваа лексикографска револуција претставувала вистински триумф на колоквијалните јазици над *сѐ старите светите јазици* кои почнале да добиваат сѐ поголема моќ и статус во еден процес, кој барем на почетокот, во голема мера бил непланиран (Андерсон 1998: 105; 107–109; 115–116).

На оваа теорија се надоврзува и Гелнер (2001: 107) кој вели дека „во минатото, светилиштата ги определувале племињата и племенските граници, додека, пак, во сегашноста скриптурализмот е тој што ја дефинира нацијата“.

Стандардизирани високи култури. Ерата во која почнала стандардизацијата на колоквијалните јазици е, воедно, и најава за почетокот на создавањето на т.н. високи или стандардизирани култури. Имено, според Гелнер (2001: 53–54; 56–57), индустриското општество е периодот од историјата на човештвото кога почнале да се формираат контурите на современата нација, и тоа, пред сè, како резултат на појавата на универзалната писменост и високото ниво на нумеричка, техничка и општа софистицираност, односно стандардизирана култура. Појавата на високите, стандардизирани култури, базирана на писменоста и образованието, произлегла од потребата на членовите на индустриското општество да комуницираат со голем број други луѓе во текот на нивната работа, со кои, често, немале претходно здружување и со кои, следствено, комуникацијата морало да биде експлицитна, а не да се потпира на контекстот. Овие комуникации морало да бидат во истиот заеднички и стандардизиран лингвистички медиум и писмо, па, оттука, културата веќе не била само декорација туку потврда и легитимација на еден општествен поредок кој е одржуван со построги и присилни ограничувања, и станала неопходен заеднички медиум во кој членовите на општеството морале да произведуваат и да преживуваат на тој начин. Но, пред сè, таа морало да биде висока (писмена, обучена) култура, и таа веќе не можело да биде различна, локално врзана, неписмена мала култура или традиција. Гелнер, кој во една од своите две провизорни дефиниции за нацијата ја посочува токму културата, сепак, предупредува дека овој начин се однесува на антрополошкиот пристап во толкувањето на поимот и го занемарува нормативниот аспект. Оттука, тој ги смета за недоволни обидите да се дефинира *нацијата* единствено преку културата, и притоа сугерира, наместо да се прават формални дефиниции, да ја согледаме важноста на улогата на културата во процесот на создавањето на нацијата:

Кога општите општествени услови создаваат стандардизирани, хомогени, централно поддржани високи култури, кои го опфаќаат сето население, се создава ситуација во која добро дефинираните образовно потврдени и унифицирани култури се речиси единствениот вид единица со која луѓето доброволно и често многу силно се идентификуваат. Изгледа дека културите денес се природна ризница на политичката легитимност (Гелнер 2001: 81).

Хобсбаум посочува дека во изградбата на националниот идентитет, од особена важност е постоењето на веќе воспоставената културна елита и нејзиниот ангажман при создавањето творби и дела во сите сфери на културата. Сепак, како исклучително значајни, тој ги издвојува книжевноста и јазикот, напишаната национална литература и

административниот жаргон, преку кои „народот може себеси да се разграничи и да се доживее како посебен ентитет“ (Hobsbawm 1990: 37).

Нацијата и современата држава. За разлика од етничката група – која најчесто се дефинира со терминот заедничко потекло или наследници на една историска и културна заедница – нацијата претставува посебна форма на политички организирана заедница (политичка единица) и, во споредба со постарите форми на колективитет, таа е во тесна корелација со модерната држава. Имено, преку развивањето национален политички проект, државата е таа што ја отелотворува нацијата, ѝ дава општествен систем и ја потврдува како историски субјект во меѓународниот светски поредок заснован врз постоењето и врските меѓу останатите нации – политички единици. Државата – преку политичките и државните институции – не само што ѝ дава тело и општествен систем на нацијата туку ја воведува и во историскиот континуум. Во таа смисла, кога Хобсбаум го употребува терминот *национализам* – тој првенствено мисли на *принципиот што држи до тоа дека политичката и националната единица треба да бидат во рамноотежа*, па, оттука, смета дека нацијата е тесно поврзана со *модерната држава*. Оттука, нацијата може да опстојува како социјален ентитет само додека е во однос со одреден вид на современата територијална држава – *нација-држава*, и нема смисла да се расправа за нацијата и национализмот сè додека и едното и другото не се однесуваат на тоа (Hobsbawm 1990: 9).

Како и секоја друга политичка единица, нацијата се дефинира преку нејзината сувереност што ја има *внатре*, за да ги интегрира популациите што ги вклучува во себе, и *надвор*, за да се потврди како историски субјект во светскиот поредок заснован врз постоењето и врските меѓу нациите – политички единици. Нејзината посебност е во тоа што нацијата ги интегрира популациите во една заедница на граѓани чие постоење го легитимира внатрешното и надворешното дејствување на државата (Шнапер 2003: 22).

2. Теориските поставки на Крсте Петков Мисирков

Токму на почетокот на 20 век, Крсте П. Мисирков ја објавил книгата со наслов *За македонските работи* (1903), во којашто се осврнува на македонското прашање, и тоа од повеќе аспекти: културен, јазичен, идеолошки, теориски и политички. Според Ернест Н. Дамјанопулос (2012: 71), станува збор за книга во којашто е објавена првата сеопфатна прокламација за тоа „Кои се Македонците“ како и за нивната легитимност како посебна етничка група, па, оттука, и за нивните

аспирации за политичка автономија. Набргу, по нејзиното објавување во Софија, книгата била забранета и добила исклучително негативни критики:

На тој начин, имаше мало влијание во непосредните години по нејзиното објавување. Сепак, и во тоа време таа (книгата) беше препознаена како идеолошка, ако не и историска/политичка основа на македонскиот идентитет, а нејзиното влијание меѓу интелегенцијата се зголемуваше со текот на времето (Damianopoulos 2012: 71).

Во оваа книга, Мисирков ги дефинира, но и детално ги образложил постулатите врз коишто сметал дека треба да биде засновано македонското национално движење. Тоа се следните постулати: издвојување на македонската народност⁵ во посебен етнокултурен ентитет, стандардизирање и нормирање на македонскиот литературен јазик, изградба на стандардизирана македонска висока култура заснована врз писменост и образование; улогата на македонската интелегенција и културните елити во севкупниот научен, културен и духовен развој на македонскиот народ, како и неопходноста од формирањето самостојна политичка единица односно македонска држава.

Мисирков (1903) подробно се осврнува на начинот на формирањето на народноста за којшто вели дека претставува историски и политичко-механички процес. Притоа, Мисирков се повикува на теоријата на Ватрослав Јагиќ⁶, според која јужнословенските јазици претставуваат *вериџа* од наречја и, според оваа теорија, сè до формирањето на бугарската, српската, хрватската и словенечката држава, нивните жители се нарекувале со едно име – Словени. Во таа смисла тој сметал дека се исполнети сите нужни историски и политички услови за одделување на Македонците во посебна народност:

Формирањето на Македонците во одделна словенска народност е најобичен историски процес, сличен на процесот на образувањето на бугарскиот и српско-хрватскиот народ од некогашните Јужни Словени (Мисирков 1903: 178; Ристовски 1991).

Ако формирањето на Јужните Словени во посебни народности е механичко-политички процес, Мисирков прашува зошто истиот тој процес не би билвозможен за формирање и на посебна македонска народност. Во духот на Гелнеровата констатација дека нациите не се

⁵ Во книгата „За македонските работи“ објавена во 1903 година, Крсте П. Мисирков го употребува терминот „народност“, а потоа во неговите подоцнежни публицистички статии, говорейќи за македонското прашање, да го употребува терминот „нација“.

⁶ Ватрослав Јагиќ – еден од најзначајните слависти на 19 и 20 век.

дадени од Бога, односно не се впишани во природата на нештата ниту, пак, се божемни ентитети кои постоеле отсекогаш (2001: 72–73), на своите противниците кои тврделе дека никогаш порано немало македонска народност и, оттука, е невозможно издвојувањето на Македонците во посебна народност, Мисирков ќе им порача:

Немало, ама ја има сега и ќе ја има за напред. Што немало понапред – може да се стори подоцна, доста е да се имаат различни историски услови со свои одделни барања (Мисирков 1903: 177; Ристовски 1991).

Исправноста на тезата на Мисирков ќе биде потврдена 82 години подоцна преку опсежната анализа на чешкиот историчар и политиколог Мирослав Хрох (1985; 1993) за националните движења во Централна и Источна Европа. Според оваа анализа, националната свест се развивала нерамномерно меѓу различните општествени групи и региони во Централна и Источна Европа во 19 век, односно некои национални агитации почнале порано од другите. На пример, процесот на национална агитација во Хрватска почнал приближно во 1830-тите години, во Словенија – во 1840-тите, во Латвија – во доцните 1850-ти, и во Литванија – околу 1870-тите (Hroch 1993: 7–8). За жал, овие регионални различности во однос на нерамномерното развивање на националната свест како и причините за тоа биле значително запоставени во минатото од аспект на нивното проучување и анализирање (Хобсбаум 1990: 12). Во неговата книга *The Invention of Tradition* (1983), Хобсбаум ќе го опише 19-тиот век како време на создавање етницитети.

Во однос на будуњето на македонската национална свест и почетокот на процесот за национална агитација, ако во средината на 19-тиот век именувањето за Македонците многу повеќе се однесувало на географскиот поим отколку како ознака за народ, некаде кон крајот на истиот век почнува процесот на постепено препознавање на културната и јазичната посебност, а оттука, и на посебноста на македонскиот етнокултурен идентитет:

Во обидот да се создаде нова нација на Балканот, следејќи ги претходните српски, грчки и бугарски примери, Македонците навистина имале чувство за единство (т.е. словенското говорно мнозинство) во револуционерниот период од 1896 до 1908 година. Сепак, прашањето за етничкиот идентитет сè уште не било искристализирано и не сите го имале почувствувано како такво, со исклучок на Мисирков (1903) (Damianopoulos 2012: 57).

Средината на 19-тиот век е периодот кога првпат се појавиле поборниците за македонската национална идеја и почнале со своите

активности: политизирање на културниот национализам и ширење на идејата за создавање на нацијата, а терминот Македонец и Македонија, како ознака за народ и за територија, со претензии да стане автономна и слободна држава, е многу повеќе од зачестен (Цветанова 2021: 338; Калоѓера 2021: 455).

Според Мисирков (1903: 140–141; Ристовски 1991), почетоците на идејата за македонското обединување и одделување на Македонците во посебна народност се јавуваат некаде кон крајот на 19-тиот век. Во книгата *За македонскиите работи* (1903), во поглавјето со наслов „*Националниот сепаратизам*“, тој пишува за почетоците на македонската мисла за обединување, посочувајќи дека токму групата ученици и студенти Македонци, кои се префрлиле од Белград во Софија во 1889, се душата на национално-сепаратистичкото движење за Македонија:

Тие беа запознаени со Србија и Бугарија, со нивните цели во Македонија. Тие и ја сознаа опасноста за дележ на Македонија помеѓу тие две држави. По нивна иницијатива, во почетокот на деведесеттите години се образува едно национално сепаратистичко движење со цел да се одделат интересите на Македонците од бугарските со издигнување на едно од македонските наречја на степен на литературен за сите Македонци (Мисирков 1903: 140–141; Ристовски 1991).

Идејата за обединување и одделувањето на Македонците во посебна народност, Мисирков (1903: 138; Ристовски 1991) ја нарекува *новошо шечење во развивањето на националното осознавање меѓу Македонциите*. Со оваа формулација, тој, всушност, укажува на фактот дека Македонците од ден на ден стануваат сè посвесни за својата посебност како народ. Затоа вели дека *не е далеку времето* кога националното осознавање на Македонците целосно *ќе триумфира*. Во неговата статија *Македонски и Бугарски национални идеали*, објавена во списанието *Македонски глас*, под псевдонимот К. Пелски, во 1914 година, тој ќе напише:

Време е да му се докаже на целиот свет дека во Македонија живее македонски народ, а не српски, ни бугарски, ниту, пак, грчки, дека тој народ си има своја историја, свои национални достоинства, свои крупни заслуги во културната историја на словенството (Пелски 1914: 201; Ристовски 1991).

Посебноста на македонската култура и чувственоста на заедничката припадност. Во духот на историската дефиниција за нацијата на Ернест Ренан, Мисирков ќе го дефинира терминот *народ* со следните зборови:

Општата радост и жалост, општите преданија и обичаи нè прават сите нас едно цело – еден народ... (Мисирков 1903: 168; Ристовски 1991).

Во барањата за одделување, но, и за признавање на посебноста на македонската народност, кај Мисирков провејува антрополошкото гледиште, според кое, формирањето на нацијата не би било возможно доколку претходно не постоело чувство на заедничка припадност кон одредена историска, културна или јазична заедница. Оттука, правото на самоопределување на Македонците и нивното одделување во посебна народност, тој го темели врз две нешта: *чувствието на заедничка припадност* и *самобитноста на македонската култура*:

Македонска самобитна култура имало и има и таа била најсилното оружје Македонците да си го зачуваат денешниот културен облик и да ги преживеат сите превратности во историјата на нивната татковина: ниту Византија, ниту Бугарија, ниту Србија, ниту Турција можеле да внесат некакви промени во карактерот на Македонците од таква природа што да ја убијат во нив индивидуалноста и да ги оддалечат од нивните словенски прадедовци (Мисирков 1923: 396; Ристовски 1991).

Неговите патриотски чувства, а воедно и контурите на македонскиот национализам, Мисирков ги овековечил во статијата *Самоопределувањето на Македонците* (1925), со следните зборови:

Беззаветна и безгранична љубов кон Македонија, постојано мислење и работење за интересите на Македонија и полн конзерватизам во пројавите на македонскиот национален дух содржан во јазикот, народната поезија, наравите, обичаите – ете, тоа се главните црти на македонскиот национализам (Мисирков 1925: 457; Ристовски 1991).

Во посебноста на македонската култура Мисирков ги гледал изворот на политичката легитимност и правото на самоопределување на Македонците, како и правото самостојно да одлучуваат за својот политички статус. Со други зборови, тој целосно го политизирал културниот национализам,⁷ и во тој контекст, во 1924 година во статијата *Македонска култура*, објавена во списанието *Мир ќе* напише:

Велам, за среќа, има македонска национална култура и историја, зошто тој факт го вооружува македонскиот народ со непобедливо оружје во неговата борба за човекови права и за слободен национален живот како рамноправен член во бројот на културните народи (Мисирков 1924: 285; Ристовски 1991).

⁷ Културниот национализам е форма на национализам според која нацијата е дефинирана преку постоењето на заедничка култура, а националниот идентитет базиран за чувството на припадност кон заедничката културна традиција. Во таа смисла, политизација на културниот национализам би значело поставување на одредени политички барања врз база на културниот национализам.

Стандардизација на македонскиот литературен јазик. Мисирков, кој бил извонреден филолог и еден од најкомплетните слависти во тоа време, прецизно ја согледал улогата на јазикот и неговата повеќезначајна функција како *средство за социјална комуникација и како инструмент преку кој се усвојува и се пренесува културната традиција на народот*. Оттука, тој го посочува токму јазикот како еден од најзначајните чинители во процесот на изградбата на националниот идентитет и преку кој народот може себеси да се разграничи и да се доживее како посебен ентитет. За него, јазикот е душата на еден народ, неговото духовно богатство и наследство. *Да го сочува некој својот народен јазик – пишува Мисирков (1903: 214; Ристовски 1991) – и да го брани како светиња, значи да се остане верен на духот на своите прадедовци и да се уважи сè што ил има и направено за своето опстојување.* За развојот на јазикот, пак, истакнува дека е динамичен процес на постепено менување и усогласување во една временска и историска рамка:

Човекот се менува во времето и во пространството: исто така се менува и неговиот јазик. Промените во јазикот на еден народ во времето ја составуваат историјата на јазикот на тој народ, а промените негови во пространството ги составуваат неговите современи варијации или дијалекти, поддијалекти, говори, подговори итн. Секој народен јазик си има своја историја и свои современи варијации или дијалекти, поддијалекти итн. Своја историја и варијации си има и нашиот јазик (Мисирков 1903: 215; Ристовски 1991).

Свесен дека во јазикот е содржано целокупното постоење и колективната меморија на народот, Мисирков ќе потенцира дека не случајно *покорилелите* – како што тој ги нарекува – *инсистираат покорениите да се откажат од својот јазик, бидејќи да се откаже човек од својот народен јазик, значи да се откаже и од својот народен дух.* Со други зборови, да се откаже од својата народност и својата припадност:

Да се откаже еден народ од својот јазик значи да се откаже тој и од самиот себеси и од своите интереси; значи да престане да гледа на себе со свои очи, да суди за себе и за другите со својот ум и разум, а да чека укажување за сè отстрана. Еден народ што си го загубил својот јазик личи на еден човек што си го загубил патот и не знае од каде иде и на каде оди и којшто не знае зошто оди ваму, а не онаму или таму (Мисирков 1903: 213; Ристовски 1991).

Согледувајќи прецизно дека стандардизираните системи на комуникација засновани на писменост и образование тежнеат да бидат основата на политичката легитимност на народот, Мисирков се зала-

гал за создавање на македонски литературен јазик, што би значело *признавање на посебноста на македонската словенска народност* и, воедно, *нејзино јолиничко ешаблирање*.

На македонскиот јазик, тој гледал како на еден од најважните чинители за разрешување на целокупното македонско прашање. За чинот на стандардизација на македонскиот литературен јазик вели дека е рамносилен на одделувањето на Македонците во посебна словенска народност и претставува единствен начин тие да се ослободат од туѓите пропаганди да создадат свој, македонски литературен и научен центар, независен од оној во Белград и во Софија (Мисирков 1903, стр. 188; Ристовски 1991). Оттука, Мисирков инсистирал на забрзан развој на македонскиот литературен јазик и негово издвојување како посебен јазик меѓу јужнословенските јазици, и во предговорот на книгата *За македонскиите работи* ќе напише:

Како следбеник на идејата за потполно одделување на нашите интереси од интересите на балканските народи и за самостојно културно-национално развивање, јас ја напишав (оваа книга) на централното македонско наречје, кое за мене, отсега, па натаму, има да биде литературен македонски јазик (Мисирков 1903: 57; Ристовски 1991).

Во последното поглавје со наслов *Неколу збора за македонскиот литературен јазик* од истата книга е објавен неговиот, а воедно и прв историски, сериозен и научно аргументиран обид за стандардизирање и нормирање на македонскиот јазик и тоа врз следните три начела: 1. *За основа на литературниот јазик да се земат централните македонски говори*; 2. *Да се воведат фонетски правопис*; и 3. *Да се збогатува речникот со зборови од сите македонски говори/наречја*. Токму на оваа основа, во 1945 година е извршена и стандардизацијата на современиот македонски јазик (Груевска-Маџоска 2020).

Овие обиди за систематизација на граматиката на македонскиот јазик, иако немаат карактер на официјална кодификација со оглед дека не се потврдени од официјални државни институции на македонскиот народ,⁸ сепак вршат улога на развоен чинител. Со овој чин, Мисирков ги поставил темелите на современиот македонски јазик, а неговите научно аргументирани обиди за стандардизирање и нормирање на македонскиот јазик може да се сметаат за предкодификација на македонскиот јазик, односно за составен дел од предисторијата на кодификацијата на македонскиот современ книжевен јазик.⁹ Со тоа,

⁸ Кодификацијата на македонскиот јазик е финализирана во мај 1945 година, тогаш кога се создадени неопходните законски и институционални претпоставки во рамки на македонската држава, како дел од тогашната Југословенска Федерација.

⁹ Според моделот на Ејнар Хојген (Einar Haugen 2012), кодификацијата на јазикот е

се признава и нивната одлучувачка улога во воспоставувањето на континуитетот на историскиот и граматичкиот развој на македонскиот јазик (Ќулавкова 2020: 38).

Создавање на стандардизирана македонска висока култура. Онака како што Гелнер (2001: 180) укажува на важноста на улогата на високата културата во процесот на создавањето на нацијата, велејќи дека *за повеќето луѓе, високата (имена) култура, во која се здобиле со образование е нивна скапоцена инвестиција, срцевина на нивниот идентитет, сигурност и безбедност*, така и на Мисирков му било целосно јасно дека токму *стандардизираната македонска култура илешнее да стане основата на посебноста на македонската народност и изворот на нејзината политичка легитимност*. Оттука, на науката и литературата гледа како на најважен фактор за развивањето на еден народ, бидејќи – како што вели – *во степенот на развојот на науката и литературата на еден народ се мери неговата култура и во нив се делат народните на културни и некултурни. Културните народи владеат, а некултурните робуваат* (Мисирков 1903: 105; Ристовски 1991). Мисирков сакал да им укаже на своите сонародници дека само културно и интелектуално издигнатите народи, оние со веќе востановена висока култура и стандардизиран јазик, можат да ја земат судбината на сопствениот народ во свои раце. За него *културното работење е единствениот исправен начин за духовно и национално издигнување на народот со цел да се постигне негово конечно ослободување. Преку културното работење интелигенцијата ги разјаснува најважните прашања за себе и за народот, а најважни се тие прашања што се врзани со народното самосознание* па оттука, ќе истакне дека *ни треба интелигенција морално и умствено совршена за да изврши просветување на својот народ* (Мисирков 1903: 107–108; Ристовски 1991).

Во својата публицистичка дејност тој им посветил големо внимание на важноста на улогата на *културните елити* и на македонската интелигенција во севкупниот развој на македонскиот народ. Како припадник на тогашната македонска интелигенција но, и еден од основачите и на Македонското научно-литературно другарство¹⁰

вториот чекор во процесот на лингвистичкото планирање. Првиот чекор е изборот на локалните говори кои ќе служат како основа на стандардизираниот литературен јазик (она што, всушност, го направил Мисирков), третиот – имплементација на промените во општеството и четвртиот – создавањето на вокабулар (особено за техничките термини).

¹⁰ Македонското научно-литературно другарство е формирано на 28 октомври 1902 г., во Санкт Петербург, Русија, и денес се смета за претходник на Македонската академија на науките и уметностите.

– подробно ја образложил идејата за неговото формирање, при тоа наведувајќи дека главната задача на ова македонско друштво е да дејствува независно од српското и бугарското, да работи на афирмација на идејата за посебноста на македонскиот јазик и култура, како и на правото за самостојно дефинирање на политичкиот статус на Македонците. Оттука, Мисирков смета дека треба да се употребат *сои-сџивениџе умсџивени сили за изучување на самџџе себе како членови на една џаџковина и еден народ*:

За да се постигне таа цел, треба да се состави одделно друштво од лица за кои изучувањето на Македонија во етнографски, географски и историски однос, има првостепен значај, а такви лица сме ние Македонци (Мисирков 1903: 132; Ристовски 1991).

За духовното, културното и научното издигнување на македонскиот народ, Мисирков ја истакнува неопходноста од обединување на македонската интелигенција како во Македонија така и зад нејзините граници, отстранување на национално-религиозната омраза, воспитување на македонските Словени во *чистџо македонски национален дух* и задолжително изучување на македонскиот јазик и литература во средноучилишните установи, во градовите и селата со словенско население. Како прашање од исклучителна важност во процесот на самоопределувањето на Македонците и нивното издвојување во посебна народност, тој го посочува и изучувањето на македонската историја, бидејќи, како што вели, *истџоријаџџа на секој народ му џомаџа да си џџ види џреџкиџџе џџџо си џџ има џравено и да се чува да не се џовџорувааџџ* (Мисирков 1903: 82; 90–91; Ристовски 1991).

Во полната слобода на независната македонска научна мисла, Мисирков го гледа патот кон реализација на националното осознавање и духовното ослободување, сугерирајќи дека само преку проучување на минатото и сегашноста на сите балкански народи, Македонците ќе дојдат до сознанието за самите себе и ќе го определат своето место меѓу останатите народи, притоа зачувувајќи си ја својата *еџџничко-истџориска индивидуалностџ* и посебност:

Нашата независна македонска научна мисла, заедно со нашето економско соземање, ќе ни го гарантираат она место сред балканските Словени, на кое ние, со нашите душевни заложби и морални квалитети имаме полно право. Ако кон борбата со оружје се додаде и борбата преку независната македонска научна мисла и ако последнава стане сѐ поинтензивна, Македонија не е загубена (Мисирков 1925: 337; Ристовски 2008).

Појребата од постојење на посебна македонска политичка единица.

За Мисирков, кој себеси се нарекувал *македонски сејарашиски* (Мисирков 1925: 339; Ристовски 2008), Македонија отсекогаш претставувала посебна етнографска единица, па оттука, нејзиното самостојно политичко развивање и создавање на посебна политичка единица го сметал за неопходност. Бил целосно убеден дека единствено преку создавање и постоење на Македонија како посебна политичка единица, македонскиот народ ќе може да ја зачува својата јазична посебност и културна традиција, вистински да се отелотвори и да го доживее својот севкупен подем:

Само согледувањето на тие своеобразни црти во карактерот, наравите, обичаите, животот, преданијата и јазикот на нашиот народ е важна причина да сме ние против делењето на нашата татковина и за нејзината автономија, зашто дележот ќе ни искорени сè што ни е мило и ќе ни наврзе многу противно нешто на нашиот народен дух (Мисирков 1903: 212; Ристовски 1991).

До крајот на својот живот, за што сведочи и неговото целокупно творештво, Мисирков останал на ставот дека единствено преку постоење на посебна политичка единица, преку формирање на политички и општествени институции, независни од туѓите пропаганди и интереси, македонскиот народ би можел да доживее духовен, културен и научен развој, а со тоа да стане и рамноправен член во семејството на балканските народи. На постоењето на посебна македонска политичка единица гледал како на единствен можен начин македонската нација да биде отелотворена, а потоа воведена и сместена во просторот, оној на меѓународниот светски поредок и во времето – поточно во историскиот континуум:

Без автономија не може ни да се замисли прогресот и културата во Македонија... (К. М. 1912: 179; Ристовски 2008).

Мисирков бил убеден дека *македонскојто прашање* претставува јаболко на раздорот на балканските простори, но и прашање што се рефлектира пошироко, во европски рамки. Сметал дека во македонското прашање, како што вели тој самиот, *веќе одамна се мрешка призракојќи на една ојштовоевројска војна*. Оттука, сугерирал дека автономијата на Македонија е најправедното разрешување на македонското прашање како за Македонците во Македонија и надвор од нејзините граници, така и за разрешување на целокупното источно прашање и, воопшто, за европскиот мир (Мисирков 1903: 356; Ристовски 1991).

Сепак, како голем познавач на историските прилики и тогашните меѓународни констелации, знаел дека без поддршката на големите сили и согласноста од соседните држави, автономијата, или независноста на Македонија не би можела да се реализира, ниту, пак, да опстане. Затоа, Мисирков (1914: 375; Ристовски 2008) ги замогува балканските држави да не ѝ пречат на Македонија да ја стекне својата независност и да ѝ укажат исто онакво гостопримство и поддршка, какви што во минатото ним им имаат укажано големите сили, како, на пример, Русија на Бугарите, Србите и Грците, при формирањето на нивните самостојни држави.¹¹ Во однос на поддршката од страна на големите сили, пак, Мисирков ќе апелира:

Ние полагаме надеж на големите држави; тие можат без пролевање крв да ја создадат автономијата на Македонија, која во однос на културата стои многу повисоко отколку околните држави пред сто години, кога тие ја добија својата независност (Мисирков 1914: 375; Ристовски 2008).

Тој ја гледал Македонија како самостојната политичка единица во која ќе владее сè македонска солидарност, при тоа мислејќи на подеднакво застапување на интересите на сите македонски народности, гарантирање на полна рамноправност и слобода за национално и религиозно самоопределување на секој Македонец, на сите групи од населението и во сите градски или селски општини со етнички различен состав. (Мисирков 1903: 84; 91; 96–97, Ристовски 1991).

За културната, научната и политичката оставнина на Мисирков

Мисирков, кој се залагал Македонците да бидат признати како посебна народност со право да бидат внесени под тоа име и во официјалните пописни книги и меѓународните документи, во 1903 година концептуално ја окарактеризирал природата на македонскиот етнос како словенско-македонски идентитет различен од соседните српски и бугарски етнички идентификатори (Дамијанопулос 2012: 107). Со неговите заложби за одвојување и признавање на посебноста на македонскиот етнокултурен ентитет, неговата а воедно и прва

¹¹ Кнежевството Бугарија (со главен град Софија) е формирано во 1878 година, заедно со автономната покраина Источна Румелија (со главен град Пловдив). Во 1885 година, двата региона биле обединети во една држава наречена Кнежевство Бугарија, под суверенитет на султанот. Бугарија ја прогласила својата независност во 1908 година. Грчката војна за независност, односно грчкото востание, почнала во 1821 година. Како независна држава, Грција била меѓународно призната во 1832 година. Албанија ја добила својата независност во 1912 година, како резултат од Првата балканска војна и со поддршка на Австро-унгарската Империја.

научноаргументирана стандардизација на македонскиот јазик и стремежите за создавање на посебна политичка единица, во суштина, тој ги создадал претпоставките неопходни за почнување на процесот на создавање на секоја една нација, вклучително и македонската. Свесен дека станува збор за долгорочен политички проект што бара сериозен ангажман и посветеност, во неговата книга *За македонскиите работи* (1903), Мисирков ги посочил, но и подробно ги образложил постулатите на македонското национално движење, а оттука, и целите коишто сметал дека треба да се насочи и да се фокусира македонската интелигенција. Изворот на политичката легитимност за создавањето на македонската народност и држава, тој го гледал во посебноста на македонскиот јазик и култура, како и постоењето на чувството на заедничка припадност, притоа целосно политизирајќи го културниот национализам. Оттука, за Георги Старделов (1999: 62), Мисирков претставува национален идеолог, воден од еволуцискиот метод, наспроти револуционерниот, заснован на принципот на Фихте „Kultur zug Freiheit“ („Култура за слобода“), поточно кога материјалната и духовната култура стануваат столб на нацијата и израз на нејзините историски стремежи.

Анализирани низ објективот на модернистичките концепции за нацијата и национализмот, оние аспекти кои Мисирков ги посочил како исклучително важни во процесот на македонското национално осознавање и македонското национално движење, како на пример: стандардизираниот литературен јазик, постоењето на висока кодификувана култура заснована на писменост и образование, востановена културна елита како и врската помеѓу нацијата и државата, во основа, се принципите врз коишто се создаваат и се градат современите нации. Во таа смисла, за творечкиот опус на Мисирков може да се каже дека е синоним за еден аватарски подвиг во однос на дефинирањето на македонскиот етнокултурен идентитет, кој, од друга страна, претставува конститутивен елемент и основа на современата македонска нација. Со неговиот публицистички, научен и политички ангажман, тој, во суштина, го поттикнал и навестил создавањето на македонската нација којашто, во втората половина на 19 век и во првата половина на 20 век, поминала низ сите последователни фази во нејзиниот развоен процес: фазата на теоретска артикулација, фазата на меѓународна промоција, па сè до нејзиното конечно етаблирање како легитимна социјална, политичка и институционална конструкција.

Оттука, може да се констатира дека Мисирков, иако живеел и творел во ерата на македонската преродба (крајот на 19 и почетокот на 20 век), тој и неговите теориски концепции, како и далекосежното

согледување на консеквенциите произлезени како резултат на тогашните меѓународни политички констелации, биле далеку пред неговото време. Сепак, како што наведува Дамианопулос (2012: 71), размислувањата на Мисирков како и некои концептуални ограничувања од тоа време, дури и по повеќе од еден век, тешко дека се разбрани и соодветно забележени од македонската интелигенција. Важноста на книгата *За македонскиот јазик* не е само од аспект на историјата на македонскиот јазик и македонскиот национален идентитет туку и како извор на општествената мисла во тоа време (Фридман 2011: 175). Во таа смисла, Мисирков, со својот мултидисциплинарен профил на научник, може да се смета за еден од основоположниците на теорискиот дискурс за македонската нација.

Библиографија

- Андерсон, Б. 1998., *Замислени заедници*. Скопје: Култура.
- Гелнер, Е. 2001., *Нациите и национализмот*. Скопје: Култура.
- Груевска-Маџоска, С. 2020. „За стандардизација на македонскиот јазик во XX век од социолингвистички аспект“. *Македонскиот јазик – континуитетот во просторот и време*, 239–257. Скопје: МАНУ.
- Мисирков, К. П., 1991. [1903]. „За македонските работи“. *Одбрани страници*. Приредил: Блаже Ристовски., Скопје: Мисла.
- Мисирков - Собрани дела III: Национално-политичка публицистика (1910-1926)*. 2008. Подготовка Блаже Ристовски, соработник Билјана Ристовска-Јосифовска. Скопје: МАНУ.
- Ристовски, Б. 1996. „Азбуката и правописот на Крсте Мисирков во новопронајдениот ракопис на македонски јазик од 1900 година“. Во: Т. Статоски, Б. Видоески, Б и Л. Минова-Гуркова (прир.), *Македонскиот јазик од Мисирков до денес*, 35–47. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.
- Списание Вардар*. 1905. Retrieved March 7, 2022, од: https://www.scribd.com/fullscreen/47038128?access_key=key-bjpicwudrkml1sgmnh
- Старделов, Г. 1999. Нациите во балканскиот историски контекст некогаш и денес (Македонско искуство). Во: Б. Ристовски, Г. Старделов и Ц. Грозданова (прир.), *Македонија: праашања од историјата и културата*, 57–72. МАНУ.
- Калоѓера, Г. 2021. НОММАГЕ на македонскиот XIX век: Обид за синтеза. Во: К. Кулавакова (прир.), *Прилози за историјата на Македонија и македонската култура*, 451–463. МАНУ.
- Кулавакова, К., 2020. „Предисторија на кодификацијата на македонскиот книжевен јазик“. *Македонскиот јазик – континуитетот во просторот и време*. 21–41, Скопје: МАНУ.

- Хобсбаум, Џ. Е., 1993. *Нацииие и национализмоӣ њо 1780*. Скопје: Култура.
- Цветанова, Г., 2021. „Културната и политичката фаза во развојот на македонската нација: просветителство и преродба“. *Прилози за историјата на Македонија и македонската култура*. Приредувач: Катица Кулавакова, 329–350, Скопје: МАНУ,
- Шнапер, Д., 2003. *Заедница на граѓани – Кон модерната идеја за нацијата*. Скопје: Слово.

* * *

- Damianopoulos, E., N. 2012. *The Macedonians: Their Past and Present*. Palgrave Macmillian.
- Haugen, E. 2012. *Blessings of Babel: Bilingualism and language planning. Problems and pleasures* (Vol. 46). Walter de Gruyter.
- Hobsbawm, E. J. 1990. *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*. Cambridge University Press.
- Hobsbawm, E. J., Ranger T. (Eds.). 1983. *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press.
- Hroch, M. 1985. *Social Preconditions of National Revival in Europe: A Comparative Analysis of the Social Composition of Patriotic Groups among the Smaller European Nations*. Cambridge University Press.
- Hroch, M. 1993. From National Movement to the Fully-Formed Nation: The Nation-Building Process in Europe. *New Left Review*, 198, 3-20.
- Kurczewska, J. 2002. New Modes of Theorising about Nations and Nationalism (Attempt and Evaluation). In J. Sujecka (Ed.), *The National Idea as a Research Problem* (pp. 13-35). SOW.
- Özkirimli, U. 2000. *Theories of Nationalism: A Critical Introduction*. Macmillan Press, LTD.
- Renan, E., 2018. *What is a nation? and Other Political Writings*. Translated and edited by M. F. N. Giglioli. Columbia University Press.
- Rossos, A. 1995. Macedonianism and Macedonian Nationalism on the Left. In I. Banac, K. Verdy (Eds.) *National Character and National Ideology in Interwar Eastern Europe*. Yale Center for International and Area Studies.

Ganka Cvetanova

THE POSULTS OF THE MACEDONIAN NATIONAL MOVEMENT IN THE
WORKS OF KRSTE PETKOV MISIRKOV

S u m m a r y

In this paper the postulates of the Macedonian national movement in the works of Krste Petkov Misirkov are analyzed through the lens of modernist theoretical concepts about the nation and nationalism. According to the modernists' theories from the last decades of the 20th century, nations represent historical and social construction. On the other hand, Misirkovo wrote in 1903 that the formation of the nationality is a political-mechanical process and that there are all the necessary conditions for the separation of the Macedonians into a separate nationality and Macedonia into an independent political unit (state), referring to the importance of their mutual relationship. In the distinctiveness of the Macedonian language and Macedonian culture, he saw the source of political legitimacy for the separation of Macedonians into a separate ethno-cultural entity and the creation of a separate political unit, thus demonstrating great theoretical knowledge of historical, political and social processes.

Keywords: Misirkov, postulates, Macedonian ethno-cultural entity, Macedonian national movement, Macedonian nation, language, culture, separate political unit